

Velvet underground

Somliga tycker att Mikael Göransson ska sluta göra konst i betong, att materialet är för politiskt laddat. »Men man kan göra fantastiska saker«, envisas han och tar Emma Olsson med sig ner i underjorden.

TEXT: EMMA OLSSON. BILD: JOHAN FOWELIN.

STOCKHOLMS TUNNELBANAS blå linje ligger längst ner i underjorden där väggarna känns som mörkast och fuktigast. Konstnären Mikael Göransson valde ändå betong när han vann en SL-tävling och fick göra utsmyckningen till stationen Stadshagen. I Sverige är han den enda som screentrycker på det material som kanske bär den tyngsta politiska och estetiska laddningen av alla.

»Betong är ett konstruktionsmaterial för så mycket annat, som vägar och tunnlar. En stor del av samhället är byggt av betong. Men det man oftast ser är cementslamsytan. Kan man ta fram det som finns inuti materialet kan man göra fantastiska saker«, säger han.

Han pekar på detaljer, sveper handflatan över sammetslena ytor. Små dataslumpsformade gropar gör grangrenar och barrmark fotorealistiska. Tre konstverk har det blivit allt som allt: en stor vägg med en ljus grönskimrande granskog, en mörkare variant med en oxelgren och en detalj från oxelgrensmotivet i uppgången som är ett mellanting mellan korridor och ramp och där slutmålet är dagsljusnivå och en parkering.

Göransson säger att han önskar att han hade fått dekorera hela stationen, fått vara med från början. »Offentlig konst är klivet för mig. Jag har en bra slogan: 'Bra arkitektur behöver ingen konst'. Oftast används offentlig konst som ett skällsord, några tavlor som hänger i sjukhuskorridoren och blir utbytta då och då. Skillnaden mot en konstnärlig gestaltning är att då jobbar konstnären och arkitekten tillsammans från början«, säger han och skjuter sig därmed i sin konstnärstå eftersom hans eget verk är en punktinsats beroende av att SL ville fräscha upp en 70-talsstation.

En lyssnare som inte läst på skulle gissa att det låg en arkitektutbildning begraven någonstans i

Göranssons CV. Där finns inget sådant, bara konstnärsskolor och ett påbyggnadsår på Mejan. Men han är en pragmatisk konstnär som bara betalat på krogen någon gång med en tavla. Nu står seminarier om grafisk betong på kö, liksom en konstnärlig gestaltning till en brandstation i Göteborg, samt ett filmprojekt och förhandlingar om betongverk i London och Tokyo.

»Jag hade aldrig kunnat sätta en älg eller en joggare eller ett fotbollslag i granskogen. Då hade det blivit ett bäst-före-datum på«, säger han.

Istället är motiven sådär tomma att de slutar vara naturbetraktelser och glider in i något annat, det som är både halvtrevligt och otäckt. Som en

»Tycker du att det här är en förort? Det är ju Kungsholmen«, säger han undfallande.

De långa rulltrapporna med elefantgrå väggar och gjutmärkena efter plankorna syns och är så typiska att minsta avtecknade sticka nästan är en sticka rakt i ögat när man tänker på den. Betongen är en outsinlig källa till hip-hoplåtar och debutromaner. Den är laddad med förort och småskaliga gangsterdrömmar om att ta sig därifrån till varje pris i en massa svenska skildringar av stadsliv utanför Stockholmstillarna.

Det är inte materialets fel, hävdar Göransson.

»Man kan göra betong fjäsigt och utan eftertanke. Och så kan man göra det bra. Det är ett

»Du kan göra betong fjäsigt och utan eftertanke. Och så kan du göra betong bra.«

riktigt knasdröm på natten, en sådan som vilar kvar resten av dagen. Du kan själv ställa vad du vill bland träden och göra motiven vackrare, fulare, gladare eller otäckare, säger Göransson.

Medan det blir allt vanligare med konst överallt, ute på stan, i indignerade mediareporter om blodbad och avhuggna katthuvuden, uppstår fler hybrider. Reklam och konst. Konst som bruksdekoration. Konst som ren investering antingen i monetärt eller kulturellt kapital.

»Det är mycket öppnare idag än för tio år sedan. Nu blandas konst och design, konst och form, konst och hantverk«, säger han.

De flesta förortsbor har växt upp med centrumkonst. Av betong. Så varför berika betongen med ännu mer betong?

lynnigt material, betong kan lätt bli flammigt. Och det är sådant som industrin sliter med.«

Även om konstnären själv säger att det är »fel så in i helvete« är betong byggnadsvärldens svartskalle. Om svartskallar säger medelklassen »exotiskt« och »matkultur« och om betongen »tidstypiskt« och de ler förtjusande men skulle hellre amortera dubbelt på villalånen än flytta dit betongen finns.

»Jag har jobbat med betong i säkert tolv år. Jag jobbade med det redan sista året på Mejan«, säger han.

Då gjorde han bland annat en pelarsamling som representerar samma granskog som i Stadshagen. Den står i Hässelby Villastad. »Jag hade inte ambitionen att vara personlig med de här tavlorna, men så blev det. Det kanske låter

larvigt och banalt, men bilderna är från Säfte där jag kommer ifrån. Mitt i skogen fanns de där granarna, bara stod där. Marken var så full av barr att det kändes som en studsmatta att gå på. Pappa och jag brukade jaga där när han levde. Nu jagar jag där själv fast inte så ofta.»

Det är knappast konst-comme-il-faut att vara så naturkänslig under 2000-talets brit-art-inspire-rade blodspillperiod.

»Det är hippt att vara en hipp konstnär som gör något storslaget. Och det är ohippt att göra såna här storslagna saker om man är en ohipp konstnär«, säger han. »Jag är hipp som fan.»

Han stoppar in vita antirök-tabletter en efter en under läppen, de är dåliga snus-substitut.

Med sig på korståget för materialet betong och en mer genomtänkt betongvärd har han en kultförklarad svensk arkitekt.

Tage Hertzell har nått pensionsåldern för länge sedan, men kan inte droppa betongen.

Bland annat ligger han bakom kvartersstora husorganismen Garnisonen vid Karlaplan i Stockholm. Det är ett grått vidunder med stora glasfönster som ofta syns när teve ska filma inslag med »vanliga människor« eftersom det också ligger nära betongiga Tevehuset. Och Radiohuset. Och Filmhuset. I närheten av Gärdet växer en betongkoloni.

Garnisonen påminner lite om en Öststatsvariant av Centre George Pompidou i Paris, experimentarkitektur med funkis i bakgrunden och en geografisk yta så stor att den skulle kunna rymma en hel kåkstad.

Göransson har bidragit till Hertzells trolldom Betongens yta. Bland annat finns det fynd som upptäcktes på jakt efter det perfekta betong-

receptet under sommaren 2000 då SL utsåg Göransson till vinnare i utsmyckningstävlingen och det gällde att hitta ett hållbart tillvägagångssätt.

»Det tog ett tag innan vi kom fram till att inget företag ville ta sig an det här komplexa jobbet.«

Så det blev Konstnärernas Kollektivverkstad (KKV) i Nacka. Olika hantverkare och »skickliga konstmänniskor« gjorde det möjligt att både gjuta, slipa och screentrycka på plats.

Skogen och oxelgrenen är ett slags screentryck på betong, en metod som redan finns i Europa och USA men som väldigt sällan används.

Oxelträds-detallen är kompletterad med komplicerade materialtillsatser och slipningar. Metoden är Göranssons egna, han har patentsökt och döpt till »betongintartia«.

»Min skräck är att metoden ska användas för

»Man måste ju ta ansvar för sin konst, även om jag inte kan åka hem till folk och trösta«

att gjuta företagsnamn eller bilder av företagsledning«, säger han.

Bland det första som hände när betongplattorna kommit på plats var att Göransson blev utskäld av en spärrvakt som var i full färd med att skapa en protestlista mot den nya konsten. Han ansåg att den var för dystert, för deppigt och att han dessutom hade fått sämre arbetslokal i och med att vaktkuren hade fått flytta.

Det tog tjugo minuter innan han lugnade ner sig.

»Man måste ju ta ansvar för sin konst, även om jag inte kan åka hem till folk och trösta«, säger Göransson som säger sig ha känsla av att bilder och avbildning kan vara lite farligt.

»För 20 år sedan var jag på ett seminarium om shamanism med ett gäng indianer från Nevada. Medicinmannen Rolling Thunder – Bob Dylans guru under 70-talet, han fick en turné uppkallad efter sig – vänder sig direkt till mig som börjat teckna av honom: *'Drawings can be more dangerous than a machinegun!'*«

Uppenbart är hur som helst att lokaltrafiken inte är en helt enkel plats att förlägga konst till. Våra färdmedel handlar om snabba möten och reklambudskap. Men Göransson är inte ett dugg rädd för att konkurrera med klatschiga reklambudskap. »Mina bilder går att se massor med saker i, och allra bäst framstår de med passerande människor framför. Det har jag filmat«, säger han.

Han tycker inte att street-kulturen har särskilt mycket med hans konst att göra, trots placeringen

i tunnelbanan. Oxelkvisten har blivit klotttrad på en gång, och det kändes inte bra.

»Men granskogen har de lämnat. Jag tror att riktiga graffitimålare respekterar andras verk«, säger Mikael Göransson som hälsar på sin konst var tredje månad ungefär.

Emma Olsson skriver om form och mode i bland annat *Expressen*. Tillsammans med Zandra Ahl har hon skrivit boken *Svensk smak – myter om den moderna formen*. Själv är hon uppvuxen i Botkyrka utanför Stockholm, men inte i betongen utan i skogen.
textemmaolsson@hotmail.com